
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

УДК 374.7

DOI 10.31654/2663-4302-2020-PP-4-33-41

Novgorodskiy R.

kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Koval T.

starszy wykładowca w Katedrze Lingwistyki Stosowanej, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Vorona M.

doktorant Katedry Pedagogiki Społecznej i Pracy Socjalnej, Niżyński Państwowy Uniwersytet im. M. Gogola, Ukraina

Szala A.

student studiów podyplomowych przygotowania pedagogicznego, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Polska

MOTYWY PODEJMOWANIA KSZTAŁCENIA PRZEZ OSOBY DOROSŁE

Artykuł przedstawia teoretyczną analizę problemu edukacji dorosłych w kontekście przemian cywilizacyjnych. Badacze podkreślają, że dziś istnieje potrzeba budowania życia ludzkiego w taki sposób, aby możliwe było wejście i powrót do edukacji i pracy zawodowej na różnych jej etapach. Autorzy uzasadnili specyfikę kształcenia ustawicznego, szkolenia i wychowania dorosłych – andragogikę. Człowiek we współczesnym świecie musi być odbiorcą każdej formy edukacji, dlatego edukacja staje się dziś produktem, którego szuka z różnych powodów.

Podano analizę klasyfikacji motywów: wewnętrzne i zewnętrzne; pragmatyczny, użyteczny, społeczny i intelektualny, dla edukacji osób starszych. Badacze podkreślają, że motywy są bodźcem do edukacji człowieka na wczesnych etapach życia, a także będą służyć do angażowania się w nią w bardziej dojrzałym wieku.

Słowa kluczowe: edukacja, edukacja dorosłych, andragogia, motywy, bodźce.

Sformułowanie problemu. Edukacja dorosłych na tle przemian cywilizacyjnych. Gwałtownie postępujące zmiany społeczne i cywilizacyjne sprawiają, że świat zastany przez człowieka w okresie dzieciństwa różni się w znaczący sposób od tego, w którym człowiek żyje w okresie dorosłości, a także tego, w którym człowiek funkcjonuje w okresie starości [10, s. 171]. Zmieniona sytuacja życiowa człowieka starszego zmusza go do uruchomienia umiejętności przystosowania się do nowych warunków życia. W związku z tym zadania współczesnej gerontologii skupiają się wokół odbudowywania autorytetu i znaczenia oraz wskazania właściwej roli osób starszych w rodzinie oraz społeczeństwie, polepszaniu ich stanu zdrowia i kondycji, podwyższania poziomu wykształcenia, a także zwiększania aktywności społecznej i kulturalnej [14, s. 89]. Edukacja osób starszych, z perspektywy nauk pedagogicznych jest istotną, ale niestety bywa pomijaną metodą w radzeniu sobie z problemami życia społecznego, zwłaszcza w podeszłym wieku [18, s. 116].

Istniejący i funkcjonujący do tej pory tradycyjny podział cyklu życia człowieka na etapy: młodość – szkoła; dorosłość – praca oraz starość – czas wolny w czasach współczesnych przestaje znajdować już zastosowanie. Dlatego też obecnie pojawia się potrzeba przearanżowania kontinuum ludzkiego życia w taki sposób, aby na poszczególnych jego etapach było możliwe wejście i powrót do edukacji i pracy zawodowej. Koncepcja ta zakłada rozciągnięcie procesu uczenia się na okres całego życia człowieka i staje się imperatywem, jeśli człowiek ma radzić sobie z eksplozją wiedzy, informacji oraz nowych technologii czy rozumieć zachodzące zmiany społeczne a także adaptować się do własnego starzenia się. Podstawą sprawnego funkcjonowania we współczesnym świecie staje się więc nauka trwająca przez całe życie [10, s. 171]. Całozyciowe uczenie się nie stanowi już tylko dobrowolnej aktywności, która jest podejmowana tylko przez nielicznych w celu zaspokojenia własnych ambicji oraz zainteresowań i potrzeb związanych z własnym rozwojem, lecz staje się koniecznością, która jest niezbędna do właściwego funkcjonowania w otaczającym świecie, a przed wszystkim na współczesnym rynku pracy [13, s. 129].

Uczenie się jest nieodłącznym elementem ludzkiej codzienności. Jak cytuje H. Solarczyk – Szwec za Z. Kwiecińskim "celem edukacji powinno być wspieranie każdej jednostki w osiągnięciu przez nią autonomii w dorosłości" [21, s. 14]. Zatem edukacja stanowi podstawowy czynnik, który ma za zadanie "włączać" jednostkę do życia w zmieniającej się rzeczywistości politycznej, ekonomicznej oraz kulturowej i społecznej. Bez edukacji funkcjonowanie współczesnych społeczeństw byłoby nie tylko trudne, ale wręcz niemożliwe. W obecnych czasach nie chodzi tylko o edukację najmłodszych, czyli dzieci i młodzieży, ale szczególnego wymiaru nabiera aktywność edukacyjna osób dorosłych [3, s. 10].

Tradycje kształcenia dorosłych na przestrzeni dziejów są bardzo bogate. Jednak dopiero pod koniec XX wieku utrwaliła się myśl dotycząca społeczeństwa uczącego się i w tym czasie owe społeczeństwo zaczęło powstawać. Miało to przyczynić się do pełnego uczestnictwa człowieka w życiu społecznym oraz zawodowym [19, s. 137]. Uczestnictwo dorosłych w edukacji formalnej, nieformalnej czy pozaformalnej ma zasadnicze znaczenie w promocji zatrudnienia, aktywnego obywatelstwa oraz zwalczania marginalizacji społecznej i przyczyniać się do rozwoju osobistego [21, s. 15]. Należy przy tym pamiętać, że uczeń dorosły jest osobą, której rozwój umysłowy i fizyczny jest bardziej zaawansowany; posiada ona większe od młodzieży doświadczenie życiowe [12, s. 201]. Niestety, środowisko edukacyjne człowieka dorosłego rzadko jest postrzegane jako ważne zjawisko czy doniosły problem życia społeczno – kulturowego [4, s. 61].

Jeszcze do niedawna nie dostrzegano istotnej potrzeby nauki w starszym wieku, w konsekwencji czego seniorzy znajdowali się poza głównym nurtem zainteresowania pedagogiki. Obecnie, w sytuacji starzejącego się społeczeństwa, osoby dorosłe oraz starsze stanowią najszybciej powiększającą się grupę wiekową uczestników procesu edukacji [3, s. 10]. W późnej dorosłości, określanej również mianem "starości", edukacja nabiera szczególnego znaczenia ze względu na sytuację tych osób [18, s. 112]. Analiza teorii, które dotyczyły możliwości intelektualnych osób starszych pozwalała wysnuć wnioski, na podstawie którego przez stosunkowo długi okres sądzono, że uczenie się tych osób nie jest możliwe, czego przyczyną są ograniczone (zapewne przez wiek) zdolności. W dzisiejszej dobie wiadomo już, że osoby starsze uczą się w inny sposób niż ludzie młodzi, ale dla zachowania sprawności umysłowej do późnych lat, uczenie się w tym wieku jest wręcz konieczne, co podkreśla wielu gerontologów. W związku z tym zauważa się ogromną potrzebę udziału osób starszych w przedsięwzięciach edukacyjnych, które w kształceniu mogą znaleźć nie tylko rozrywkę intelektualną i kulturalną, ale mogą uznać ją także za trening intelektualny prowadzący do ich rozwoju [14, s. 90]. Starość, pomimo nieuniknionych i niepodważalnych zmian o charakterze degradacyjnym, pozwala na jednoczesny rozwój, nabywanie wiedzy czy kształtowanie nowych kompetencji i umiejętności [18, s. 112]. Obecnie aktywność kształceniową przejawiają osoby dorosłe, które dysponują odpowiednim zasobem intelektualnym,

ponadto są ciekawe świata, życia i innych ludzi; które w przeszłości przejawiały postawę twórczą oraz były aktywne w środowisku lokalnym [6, s. 49].

Celem artykułu jest teoretyczna analiza motywacyjnego komponentu edukacji dorosłych.

Przedstawienie głównego materiału. Edukacja ustawiczna dorosłych. Edukacja ustawiczna dorosłych stanowi coraz częściej priorytet w debatach, które dotyczą strategii rozwoju gospodarczego państw Europy [15, s. 67]. W ostatnim czasie uczenie się dorosłych staje się również przedmiotem licznych badań, które są inicjowane przez instytucje oraz organizacje badawcze czy edukacyjne a także różne resorty rządowe [19, s. 69]. Obserwacja procesów oraz zjawisk oświatowych skłania do konstatacji, że mamy w chwili obecnej do czynienia z nieustannym wzrostem znaczenia edukacji dorosłych. Jak pisze W. Karawajczyk, "nic nie wskazuje, aby w najbliższej przyszłości ta tendencja miała ulec osłabieniu. Odwrotnie, bardziej prawdopodobne wydaje się jej wzmocnienie" [7, s. 95]. Z perspektywy dynamicznie zmieniających się wyzwań teraźniejszości i przyszłości rosnące zapotrzebowanie na edukację wynika nie tylko z przesłanek gospodarczych i ekonomicznych, ale także z przeobrażeń społecznych, kulturowych oraz świadomościowych [15, s. 68].

Uczenie się dorosłych ma zawsze wymiar czasowo – przestrzenny. Oznacza to, że przebiega ono w jakimś miejscu i czasie. Dotyczy to istotnych uwarunkowań organizacyjnych, formalnych oraz merytorycznych w celu projektowania rozwiązań, których zadaniem jest optymalizacja jego efektywności. Na przebieg i efekty uczenia się składa się wiele zmiennych, które wchodzi z sobą w różne interakcje [22, s. 24]. Uczenie się w dorosłości nie jest już utożsamiane jedynie z uczestnictwem osób dorosłych w instytucjonalnych formach kształcenia, a rozumiane jest jako nabywanie wiedzy oraz umiejętności przez różne sytuacje i doświadczenia życiowe [18, s.112]. Często osoby starsze nie mają dużego doświadczenia w uczeniu się, w związku z tym należy wspierać ich wiarę we własne możliwości oraz zdolności do nauki [10, s. 174]. Oceniając efekty kształcenia osób starszych nie powinno zmierzać się do oceny formalnej, której efektem są oceny (stopnie), świadectwa czy dyplomy, które mogą prowadzić do zniechęcenia nauką. Najważniejszy w ocenie wyników edukacji jest więc subiektywny pogląd osoby uczącej się na temat własnych postępów w uczeniu się [10, s. 175].

Istotną intencją andragogiki jako nauki jest pomoc w kształtowaniu racjonalnego poglądu na świat człowieka dorosłego tak, aby mógł korzystać z wielu ofert edukacyjnych, które zostały specjalnie dla niego przygotowane w różnego rodzaju instytucjach [12, s. 202]. W obecnej dobie również edukacja dorosłych podlega pewnym prawom rynku. Człowiek, który uczestniczy w dowolnych formach kształcenia stanowi na tym rynku klienta. W myśl tego edukacja staje się produktem, który z różnych powodów (motywów) jest przez niego poszukiwany i zostanie zakupiony tylko pod warunkiem spełnienia jego oczekiwania [20, s. 34].

Motywacje osób dorosłych do podejmowania edukacji.

Motywacja to jeden z głównych elementów decydujących o efektywności działania każdego człowieka. Określana jest jako stymulator, który rodzi w każdym człowieku potrzebę wykonania określonego zadania; daje siłę do działania oraz decyduje o wytrwałości i intensywności wysiłków, do jakich jest zdolna każda osoba w celu zrealizowania swych zamierzeń. Motywacja to ogólny termin, który odnosi się do regulacji zachowania zaspokajającego potrzeby oraz dążącego do realizacji określonego celu. Na proces motywacji składa się wiele motywów [1, s. 80]. Definiowana jest ona jako "mechanizm psychologiczny uruchamiający i organizujący zachowanie człowieka skierowane do osiągnięcia zamierzonego celu" [17, s. 137]. Na gruncie nauk pedagogicznych W. Okoń motywację definiuje jako "ogół motywów występujących aktualnie u danej jednostki" [17, s. 137]. Motywy natomiast definiowane są jako stany organizmu, które wpływają na jego gotowość do rozpoczęcia lub kontynuowania układów reakcji, czynności oraz działań [1, s. 80].

Aby człowiek dorosły stał się uczestnikiem procesu kształcenia musi powziąć decyzję związaną z podjęciem trudu edukacyjnego. Tę decyzję podejmuje pod wpływem

czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Czynniki zewnętrzny stanowi przymus, natomiast wewnętrzny stanowi wspomniana wcześniej motywacja [8, s. 19]. Istnieje wiele uwarunkowań i motywów podejmowania przez osoby starsze różnych form aktywności w okresie ich przejścia na emeryturę. Jednak przede wszystkim decydujący wpływ ma na to sytuacja ekonomiczna oraz stan zdrowia osób będących w wieku senioralnym [14, s. 91]. Bardzo często w podjęciu nauki przez dorosłych pojawiają się przeszkody. Przeszkodą tą w podejmowaniu trudu edukacyjnego przez osoby dorosłe okazuje się często ich wiek, co może wynikać z braku motywacji wewnętrznej i zewnętrznej do kształcenia [21, s. 16].

Motywy podejmowania aktywności edukacyjnej przez osoby starsze są silnie związane z problemami przystosowania się do tego etapu życia, jakim jest starość i głównie wiążą się z postawą tych ludzi wobec starości, przyjmowanymi przez nich wzorami zachowań czy stylem życia oraz lękami i obawami jakie odczuwają z funkcjonującymi w społeczeństwie stereotypami na temat starości. I. Modrzejewska – Smół zauważa, że to, jakimi ludźmi staniemy się na starość, w minimalnym stopniu zależy od naszego rzeczywistego wieku, ale w głównej mierze od jakości naszego wcześniejszego życia. Z tym wiążą się również nierozzerwalnie motywy podejmowania aktywności edukacyjnej. Osoby, które we wcześniejszych fazach swojego życia chętnie podejmowały aktywność edukacyjną będą również chętniej podejmowały ją w starszym wieku [21, s. 90].

M. Kilian mówi, że o motywacji skłaniającej osoby dorosłe do nauki "decyduje przekonanie, że są w stanie przyswoić sobie nowe treści i umiejętności (sukces), współdecydować o kształcie i treści podjętej edukacji (wola), odnieść z niej konkretne korzyści do wykorzystania w praktyce życia codziennego (wartość) oraz czerpać satysfakcję (przyjemność)" [10, s. 176]. Wiele osób w wieku senioralnym przywiązuje również dużą wagę do użyteczności procesu kształcenia, szczególnie gdy ma on służyć do zaspokojenia potrzeb poznawczych w zakresie wiedzy utylitarnej. Zdobyte umiejętności praktyczne powinny pomóc osobom starszym w dostosowaniu się do zmieniającej się rzeczywistości, która ich otacza [14, s. 92].

W uwarunkowaniach politycznych naszego kraju w czasach współczesnych, jak podkreśla R. Kałużny, nie ma administracyjnego przymusu (obowiązku) kształcenia dorosłych. Autor ten twierdzi również, że podejmując decyzję o kształceniu osoba dorosła kieruje się zazwyczaj motywami osobistymi. Są one różne, jednak w sensie ogólnym można podzielić je na dwie główne kategorie: motywy instrumentalne (zewnętrzne) oraz motywy autoteliczne (wewnętrzne) [6, s. 46]. Zwolennikami tego założenia jest wielu andragogów [8, s. 21].

Istnienie motywów wewnętrznych i zewnętrznych zauważa i podkreśla również inny badacz – W. Okoń. Autor ten wyjaśnia, że realizowane działanie pod wpływem motywów wewnętrznych stanowi wartość samą w sobie, natomiast motywacja zewnętrzna stwarza zachętę do działania, które zostanie nagrodzone lub pozwoli uniknąć kary [16, s. 336].

Do grupy motywów instrumentalnych, określanych mianem zewnętrznych R. Kałużny zalicza wszystkie te przyczyny, które wpływają na powstanie u osoby dorosłej przekonania, że podjęcie przez nią kształcenia pozwoli jej na osiągnięcie określonych korzyści. Korzyści te mogą posiadać wymiar materialny lub finansowy oraz korzyści, które mają znaczenie prestiżowe. Osoba dorosła, która podejmując naukę kieruje się tymi motywami ma przekonanie, że kwalifikacje, które zdobędzie podczas nauki będą pożądane na rynku pracy lub zdobyte w trakcie kształcenia umiejętności pozwolą na dokonanie zmiany dotychczasowej pracy na lepiej płatną bądź też bardziej atrakcyjną lub wpłyną na osiągnięcie wyższej pozycji społecznej [6, s. 46].

Wspomniany autor wyróżnia także drugą grupę motywów – motywy autoteliczne, określane mianem motywów wewnętrznych. Motywy te powodują, że samo podejmowanie kształcenia stanowi cel sam w sobie. Podjęcie decyzji o kształceniu oraz zaangażowanie edukacyjne jest wynikiem własnych zainteresowań oraz chęcią pobudzania ciekawości poznawczej. Według tej grupy motywów zdobyte wykształcenie nie przynosi w sposób bezpośredni osobie uczącej się wymiernych korzyści. Poza korzyściami wymiernymi ważniejsze są tu takie czynniki jak: wewnętrzna satysfakcja z

osiągniętego celu, pozytywne mniemanie o sobie czy wyższa samoocena [6, s. 46]. Ta grupa motywów często bywa kwestionowana przez niektórych psychologów [8, s. 21]. Na podstawie wyodrębnionych dwu grup motywów, R. Kałużny stawia następujące pytanie: "które z nich w wyższym stopniu stanowią bodźce do podejmowania wysiłku edukacyjnego przez osoby dorosłe?" [6, s. 46]. Tak postawione pytanie wydaje się być interesującym zagadnieniem badawczym dla wielu dyscyplin naukowych (socjologia, pedagogika, andragogika).

Jak twierdzą E. Deci i R. Ryan, w motywacji człowieka nie istnieje wyraźny i jasno określony, tak jak wspomniany i przytaczany wcześniej podział na motywację wewnętrzną i zewnętrzną. Według tych badaczy są one stanami pewnego kontinuum od stanu motywacji poprzez motywację sterowalną do motywacji autonomicznej. Amotywacja natomiast to stan, w którym człowiek nie odczuwa żadnej potrzeby podejmowania aktywności. Stan ten wynika głównie z braku poczucia skuteczności podjętego działania, jak i braku poczucia kontroli nad nim. Powoduje, że człowiek nie podejmuje w ogóle aktywności bądź czyni to w sposób bezrefleksyjny. Amotywacja wynika z faktu, że człowiek nie ceni danej aktywności [9, s. 116].

A. Litwa w artykule dotyczącym motywów kształcenia ustawicznego nauczycieli przedstawia szerszy podział grup motywów wpływających na podejmowanie kształcenia przez dorosłych. Autorka wskazuje na występowanie następujących grup motywów: pragmatycznych, utylitarnych, społecznych oraz intelektualnych. Jak pisze autorka, motywy pragmatyczne związane są przede wszystkim z obszarem pracy zawodowej i zarobkami oraz podstawowymi potrzebami materialnymi człowieka. Motywy utylitarne związane są natomiast z chęcią zdobycia pracy, uzyskania bądź uzupełnienia kwalifikacji zawodowych czy polepszenia własnej sytuacji materialnej. Motywy społeczne związane są z chęcią przystosowania się jednostki do środowiska społecznego, dorównania innym, jak również z dążeniem do uzyskania zadawalającej pozycji społecznej, awansu społecznego i zawodowego, do bycia autorytetem, zdobycia szacunku i uznania ze strony innych osób oraz potwierdzenia własnego znaczenia. Jak twierdzi wspomniana autorka, motywy intelektualne powstają z potrzeb poznawczo – estetycznych, czyli obcowania z pięknem oraz kulturą i sztuką [11].

W rozpatrywaniu motywów podejmowania kształcenia przez dorosłych ważne są nie tylko ogólne motywy (grupy motywów) skłaniające je do podjęcia tej decyzji, lecz ważne są również motywy szczegółowe – konkretne bodźce, które pobudzają i skłaniają dorosłych do podjęcia nauki. W opinii J. Kargula, którą w swojej pracy przytacza R. Kałużny, ważnym źródłem motywacji w kształceniu dorosłych jest wiara w to, że są w stanie przyswoić nowe treści oraz że te treści, które przyswoją są przez nich postrzegane jako przydatne w rozwiązywaniu pojawiających się w ich codzienności problemów, które często przybierają postać ograniczeń. Ograniczenia te mogą dotyczyć życia zawodowego, rodzinnego bądź też społecznego. Wspomniany autor wskazuje również, że ważnym motywem szczegółowym podejmowania kształcenia przez osoby dorosłe jest potrzeba zdobywania wiedzy oraz umiejętności, ale w zakresie, który będzie możliwy do wykorzystania w sposób bezpośredni, np.: na nowo objętym stanowisku pracy po otrzymaniu awansu zawodowego po zakończonym procesie kształcenia [6, s. 47]. R. Kałużny odwołując się do tezy J. Kargula zauważa, że u osób dorosłych, które są w wieku aktywności zawodowej i podejmują wysiłek edukacyjny, decyzja o jego podjęciu podyktowana jest raczej motywami z grupy motywów instrumentalnych. Jak wskazuje autor: "wiek aktywności zawodowej człowieka przypada na okres, w którym skupia się on przede wszystkim na pracy zawodowej oraz udziale w życiu społeczno – rodzinnym. Bywa, że podjęcie pracy zawodowej poprzedzone jest odpowiednim przygotowaniem (wykształceniem), ale częstokroć zdarza się, że praca i kształcenie przebiegają równocześnie. W takiej sytuacji osoby pracujące podejmują wysiłek edukacyjny w przekonaniu, że zdobyta wiedza i umiejętności pozwolą im na zmianę pracy, z tej – wykonywanej obecnie, niejednokrotnie z konieczności – na tę z wyboru, a przynajmniej zgodną z podjętym kierunkiem kształcenia [6, s. 47].

J. Kargul w pracy zatytułowanej "O zmianach w kształceniu dorosłych", na podstawie dotychczas prowadzonych badań nad edukacją dorosłych wysnuwa tezę, że jeżeli człowiek dorosły podejmował kiedykolwiek edukację, to kształcenie było postrzegane przez niego jako środek, dzięki któremu zrealizuje określony, realny cel, bądź też owo kształcenie się pełniło po prostu funkcję dekoracyjną jego życia [8, s. 21].

Natomiast R. Kałużny formułuje tezę, że podjęcie decyzji o kształceniu przez osoby dorosłe, które są w wieku aktywności zawodowej podyktowane są raczej koniecznością niż swobodnym wyborem. Konieczność ta nie jest związana z przymusem administracyjnym, lecz stanowi wynik rozwoju myśli naukowo-technicznej oraz zmian, które zachodzą w sferze społeczno-gospodarczej. W myśl tego człowiek dorosły podejmuje kształcenie, by sprostać wymaganiom, jakie stawia człowiekowi współczesny świat. Daje to mu szanse nadążania za zachodzącymi zmianami kulturowymi, społecznymi oraz ekonomicznymi. W związku z tym w obecnych czasach kształcenie dorosłych pomimo, że jest dobrowolne, staje się koniecznością [6, s. 49].

Inna grupa motywów wpływająca na podjęcie decyzji o kształceniu dotyczy osób w wieku tzw. "późnej dorosłości". Przypuszcza się, że w tej grupie wiekowej dominują motywy szczegółowe z grupy motywów autotelicznych. Podjęcie decyzji o kształceniu w tym wieku nie jest podyktowane korzyścią materialną, lecz przyczynia się do zaspokojenia potrzeb o charakterze społecznym. Uczestnictwo w procesie kształcenia czyni życie tych osób bardziej ciekawym, wszechstronnym oraz pomaga w budowaniu własnego wizerunku [5, s. 30]. Kształcenie, które odbywa się w wieku późnej dorosłości staje się częścią życia osób w wieku senioralnym. Stwarza możliwości utrzymywania i nawiązywania kontaktów międzyludzkich oraz daje możliwość odnajdowania się w świecie, a także funkcjonowania w nim w sposób bezkonfliktowy. Stanowi również źródło przekonania o niezależności [6, s. 49]. Podkreśla się, że aktywność edukacyjna osób w wieku senioralnym zmniejsza trudności, które wynikają z kryzysów oraz problemów charakterystycznych dla tego okresu życia [18, s. 112].

Podsumowanie

Rozważania przedstawione powyżej ukazują, że edukacja dorosłych w dzisiejszej dobie zyskuje na popularności. Współcześnie coraz więcej osób dorosłych zainteresowanych jest ofertą edukacyjną skierowaną do osób dorosłych. Przytoczone w artykule stanowiska wielu autorów wskazują, że motywy podejmowania kształcenia przez osoby dorosłe w różnym wieku są zróżnicowane i bardzo zindywidualizowane. W ich analizie należy uwzględnić szerokie konteksty ludzkiego życia. Jak podkreśla D. Luber, że "przed edukacją dorosłych odślaniają się nowe – nieznane wcześniej – perspektywy i wynikające z nich funkcje. Coraz częściej podkreśla się bowiem nie tyle kompensacyjną, co raczej stymulującą rozwój osobowości człowieka funkcję oświaty dorosłych" [12, s. 204]. Natomiast A. Rudnik, wskazując na duże znaczenie edukacji dorosłych w jednej ze swoich prac pisze: "edukacja starszych ludzi jest wyzwaniem, a nawet wymogiem stojącym przed pedagogami, instytucjami oświaty, przedstawicielami władzy, a nawet całymi społeczeństwami" [18, s. 116]. Jak podkreśla H. Solarczyk – Szwec, wkrótce nie tyle poziom wykształcenia, co postawa wobec edukacji dorosłych, będzie decydować o włączeniu lub wyłączeniu społecznym człowieka [21, s. 20].

Bibliografia

1. Berny J., Leśniewski M.A., Górski P. Motywacja w systemie zarządzania zasobami ludzkimi. Analiza teoretyczna problemu. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Humanistycznego w Siedlcach*. 2012. № 92. S. 77–89. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/160237348.pdf>
2. Domagała-Kręcioch A., Majerek B. Między inkluzją a ekskluzją w polskim systemie kształcenia dorosłych. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*. 2017. № 3 (98).
3. Domagała-Kręcioch A., Majerek B. Między inkluzją a ekskluzją w polskim systemie kształcenia dorosłych. *Rocznik Andragogiczny*, Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Warszawa – Toruń, 2007. 332 s.

4. Jankowski, Środowisko edukacyjne człowieka dorosłego jako problem pedagogiki społecznej i andragogiki. *Rocznik Andragogiczny*. Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Warszawa – Toruń, 2007. S. 61.
5. Kałużny R. Idea kształcenia ustawicznego a aktywność edukacyjna seniorów. *Biblioteka Gerontologii Społecznej*. 2012. № 1.
6. Kałużny R. Kształcenie dorosłych w dobie płynnej ponowoczesności. *Edukacja Dorosłych*. 2013. № 1. S. 45–53.
7. Karawajczyk W. Kształcenie dorosłych w ujęciu andragogicznym. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych*. Rocznik. 2009. № 1. S. 95–108.
8. Kargul J. O zmianach w kształceniu dorosłych. *Dorosły w procesie kształcenia*, red. A. Fabiś, B. Cyboran. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała, 2009. S. 19–25.
9. Kazimierska I. Aspekty praktycznego wykorzystania czynników wpływających na motywację wewnętrzną w pracy zespołowej nauczycieli. Nowe formy wspomagania szkół, Zeszyt 2, red. D. Czerwonka, Wydawnictwo ORE, Warszawa 2012. URL:file:///D:/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/motywowanie_praca_zespolowa.pdf
10. Kilian M. Metodyka edukacji osób w starszym wieku. Podstawowe wskazówki i zasady. *Forum Pedagogiczne*. 2015. № 1. S. 171–185.
11. Litwa A., Motywy uczestnictwa nauczycieli w kształceniu ustawicznym. *E-mentor*. 2008. № 2 (24). URL: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/24/id/540>.
12. Luber D. Rola i znaczenie androloga w procesie edukacji i wychowania dorosłych. *Dorosły w procesie kształcenia*, red. A. Fabiś, B. Cyboran, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała, 2009. S. 199–211.
13. Maniak G., Kształcenie przez całe życie – idea i realizacja. Polska na tle Unii Europejskiej. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. Katowice, 2015. № 214. S. 128–139.
14. Modrzejewska-Smól I. Znaczenie aktywności edukacyjnej w życiu osób starszych. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*. 2011. № 2. URL: https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/10_12.pdf
15. Nawrat D. Jak uczą się dorośli? Wybrane uwarunkowania uczenia się dorosłych. *Edukacja Dorosłych*. №1. 2013. S.68-79. URL: file:///D:/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Nawrat%20D.%201_2013%20(1).pdf
16. Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny. Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.
17. Penc J. Motywowanie w zarządzaniu. Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu w Krakowie. Kraków, 2000. 285 s.
18. Rudnik A., Edukacja w starości – życzenie czy szansa na przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych? *Pedagogika Społeczna*. 2017. № 1 (63). S. 111–128.
19. Sapia-Drewniak E. Czynniki determinujące osiągnięcia szkole dorosłych uczniów – komunikat z badań. *Dorosły w procesie kształcenia*, red. A. Fabiś, B. Cyboran, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej. Bielsko-Biała, 2009.
20. Skibińska E. Nowoczesne kształcenie dorosłych – poszukiwanie znaczeń. *Dorosły w procesie kształcenia*, red. A. Fabiś, B. Cyboran, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej. Bielsko-Biała, 2009. S. 27–39.
21. Solarczyk-Szwec H. Od kapitału adaptacyjnego do rozwojowego Polaków. Niektóre uwarunkowania zmiany. *Teoria i Praktyka edukacji dorosłych w procesie zmian*, red. E. Skibińska, H. Solarczyk – Szwec, A. Stopińska – Pająk, Biblioteka Edukacji Dorosłych tom 45, Warszawa – Bydgoszcz, 2014. S. 41–63.
22. Stochmiątek J, Andragogiczna refleksja nad przebiegiem i efektami procesu uczenia się dorosłych. *Szkoła – Zawód – Praca*. Warszawa, 2012. Vol. 4.

References

1. Berny, J., Leśniewski, M. A. & Górski P. (2012). Motywacja w systemie zarządzania zasobami ludzkimi. Analiza teoretyczna problemu. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Humanistycznego w Siedlcach*. 92. 77–89. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/160237348.pdf> [in Poland].

2. Domagała-Kręcioch, A. & Majerek, B. (2017). Między inkluzją a ekskluzją w polskim systemie kształcenia dorosłych. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*. № 3 (98) [in Poland].
3. Domagała-Kręcioch, A. & Majerek, B. (2007). Między inkluzją a ekskluzją w polskim systemie kształcenia dorosłych. *Rocznik Andragogiczny*, Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Warszawa – Toruń [in Poland].
4. Jankowski (2007). Środowisko edukacyjne człowieka dorosłego jako problem pedagogiki społecznej i andragogiki. *Rocznik Andragogiczny*. Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Warszawa – Toruń [in Poland].
5. Kałużny, R. (2012). Idea kształcenia ustawicznego a aktywność edukacyjna seniorów. *Biblioteka Gerontologii Społecznej*. 1 [in Poland].
6. Kałużny, R. (2013). Kształcenie dorosłych w dobie płynnej ponowoczesności. *Edukacja Dorosłych*. 1. 45–53 [in Poland].
7. Karawajczyk, W. (2009). Kształcenie dorosłych w ujęciu andragogicznym. *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych*. Rocznik. 1. 95–108 [in Poland].
8. Kargul, J. (2009). O zmianach w kształceniu dorosłych. Dorosły w procesie kształcenia. Fabiś A. & Cyboran, B. (Ed.). Bielsko-Biała: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji [in Poland].
9. Kazimierska, I. (2012). Aspekty praktycznego wykorzystania czynników wpływających na motywację wewnętrzną w pracy zespołowej nauczycieli. Nowe formy wspomagania szkół, Zeszyt 2. Czerwonka D. (Ed.). Warszawa: Wydawnictwo ORE. URL:file:///D:/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/motywowanie_praca_zespolowa.pdf [in Poland].
10. Kilian, M. (2015). Metodyka edukacji osób w starszym wieku. Podstawowe wskazówki i zasady. *Forum Pedagogiczne*. 1. 171–185 [in Poland].
11. Litwa, A. (2008). Motywy uczestnictwa nauczycieli w kształceniu ustawicznym. *E-mentor*. 2 (24). URL: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/24/id/540> [in Poland].
12. Luber, D. (2009). Rola i znaczenie androloga w procesie edukacji i wychowania dorosłych. Dorosły w procesie kształcenia. Fabiś A., Cyboran B. (Ed.). Bielsko-Biała: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej [in Poland].
13. Maniak G. (2015) Kształcenie przez całe życie – idea i realizacja. Polska na tle Unii Europejskiej. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*. Katowice. 214. 128–139 [in Poland].
14. Modrzejewska-Smól, I. (2011). Znaczenie aktywności edukacyjnej w życiu osób starszych. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*. 2. URL: https://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/10_12.pdf [in Poland]
15. Nawrat, D. (2013). Jak uczą się dorośli? Wybrane uwarunkowania uczenia się dorosłych. *Edukacja Dorosłych*. 1. 68–79. URL: file:///D:/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Nawrat%20D.%201_2013%20(1).pdf [in Poland]
16. Okoń, W. (2007). Nowy słownik pedagogiczny. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak [in Poland].
17. Penc, J. (2000). Motywowanie w zarządzaniu. Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu w Krakowie. Kraków [in Poland].
18. Rudnik, A. (2017). Edukacja w starości – życzenie czy szansa na przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych? *Pedagogika Społeczna*. 1 (63). 111–128 [in Poland].
19. Sapia-Drewniak, E. (2009). Czynniki determinujące osiągnięcia szkole dorosłych uczniów – komunikat z badań. Dorosły w procesie kształcenia. Fabiś A. & Cyboran B. (Ed.). Bielsko-Biała: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji [in Poland].
20. Skibińska, E. (2009). Nowoczesne kształcenie dorosłych – poszukiwanie znaczeń. Dorosły w procesie kształcenia. Fabiś A., Cyboran B. (Ed.). Bielsko-Biała: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Administracji [in Poland].
21. Solarczyk-Szwec, H. (2014). Od kapitału adaptacyjnego do rozwojowego Polaków. Niektóre uwarunkowania zmiany. Teoria i Praktyka edukacji dorosłych w procesie zmian. Skibińska E., Solarczyk – Szwec H., Stopińska – Pająk A. (Ed.). Biblioteka Edukacji Dorosłych tom 45, Warszawa – Bydgoszcz [in Poland].
22. Stochmiałek, J. (2012). Andragogiczna refleksja nad przebiegiem i efektami procesu uczenia się dorosłych. *Szkoła – Zawód – Praca*. Warszawa. Vol. 4 [in Poland].

МОТИВИ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

Новгородський Р.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Коваль Т.

старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Ворона М.

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Україна

Шала А.

аспірант педагогічної підготовки, Державне вище професійне училище в м. Хелм, Польща

У статті подано теоретичний аналіз проблеми освіти дорослих у контексті цивілізаційних змін. Дослідники наголошують, що на сьогодні існує потреба побудувати людське життя таким чином, щоб можна було вступити і повернутися до освіти та професійної роботи на різних її етапах. Автори обґрунтували особливості безперервної освіти, навчання та виховання дорослих – андрагогіка. Людина в сучасному світі має виступати замовником будь-якої форми навчання, а тому освіта сьогодні стає продуктом, який він шукає з різних мотивів.

Подано аналіз класифікацій мотивів: внутрішні та зовнішні; прагматичні, утилітарні, соціальні та інтелектуальні, щодо отримання освіти людьми похилого віку. Дослідники наголошують на тому, що саме мотиви виступають стимулом для отримання освіти людиною на ранніх етапах свого життя, і вони також будуть слугувати займатися нею в більш зрілому віці.

Ключові слова: освіта, освіта дорослих, андрагогіка, мотиви, стимули.

MOTIVES FOR ADULT LEARNING

Novhorodskyi R.

candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work Nizhyn Mykola Gogol State University

Koval T.

senior lecturer at the Department of Applied Linguistics Nizhyn Mykola Gogol State University

Vorona Maxim

graduate student of the Department of Social Pedagogy and Social Work Nizhyn Mykola Gogol State University

Szala Adrian

postgraduate student of pedagogical preparation, State Higher Vocational School in Chelm, Poland

The article presents a theoretical analysis of the problem of adult education in the context of civilizational change. Researchers emphasize that today there is a need to build human life in such a way that it is possible to enter and return to education and professional work at its various stages. The authors substantiated the features of continuing education, training and upbringing of adults – andragogy. Man in the modern world must act as a customer of any form of education, and therefore education today is becoming a product that he is looking for for various reasons.

The analysis of classifications of motives is given: internal and external; pragmatic, utilitarian, social and intellectual, regarding the education of the elderly. Researchers emphasize that motives are the stimulus for human education in the early stages of life, and they will also serve to engage in it at a more mature age.

Key words: education, adult education, androgyny, motives, stimuli.